

UOT 82

AĞARƏHİM RƏHİMOVUN HƏYAT VƏ YARADICILIĞINDA MİLLİ-MƏNƏVİ DƏYƏRLƏRİN BƏDİİ İFADƏSİ

Reyhan Qəhrəman qızı Rüstəmovə
Bakı Qızlar Universitetinin magistrantı
ORCID: 0009-0008-3968-8451
E-mail: rustemovareyhan18@gmail.com

Açar sözlər: *yazıçı, milli-mənəvi dəyərlər, pedaqoji ideya, yaradıcılıq*

Ключевые слова: *писатель, национально-нравственные ценности, педагогическая идея, творчество*

Key words: *writer, national-moral values, pedagogical idea, creativity*

Görkəmli nasir və dramaturq Ağarəhim Rəhimovun oxuculara təqdim olunan çoxcildliyi 2008–2009-cu illərdə çap edilmiş on cildlik “Əsərlər” toplusunun təkmilləşdirilmiş və əlavələrlə zənginləşdirilmiş yeni nəşridir. Yazıçı yeni nəşrdə əsərlərin dil və üslubunda müəyyən dəyişikliklər etməyi məqsədəuyğun hesab etmişdir. Çoxcildlik ədibin hekayə, povest, roman və dram əsərləri ilə yanaşı, müxtəlif janrlarda ədəbi-publisist və fəlsəfi-estetik xarakterli əsərlərini də əhatə edir.

Yazıcının zəngin yaradıcılıq axtarışlarında xüsusi əhəmiyyət kəsb edən hekayələr “Əsərlər”in birinci və ikinci cildlərində toplanmışdır. Bu hekayələrdə insanların daxili dünyası, psixoloji yaşantıları, milli-mənəvi dəyərlərin qorunmasının vacibliyi və gənclərin sağlam ruhda tərbiyə olunmasının önəmi əsas mövzu kimi təqdim olunur. Həmçinin əsərlər cəmiyyətdə insanın sosial rolunu və mənəvi inkişafının əhəmiyyətini vurğulayır.

Sənətkarın həyat yolu onun yaradıcılığına birbaşa təsir göstərmişdir. Uşaqlıq və gənclik illəri milli dəyərlərə bağlı bir mühitdə keçmiş, bu isə onun əsərlərində ailə, doğma torpaq, xalq ənənələri və insanpərvərlik kimi mövzuların mühüm yer tutmasına səbəb olmuşdur. Onun yaratdığı qəhrəmanlar, xüsusən də analar, həm də ailə-nəslin davamçısı kimi milli-mənəvi dəyərlərin qoruyucusu rolunu oynayır. Bu obrazlar vasitəsilə gənc nəsil üçün əxlaqi nümunələr təqdim olunur və onların şəxsiyyət kimi formalaşmasına istiqamət verilir.

Bədii yaradıcılığında milli-mənəvi dəyərlərin ifadəsi müxtəlif janrlarda müşahidə olunur. Hekayə və povestlərinə insanın daxili aləmi, onun mənəvi dilemması və doğru-yanlış dəyərlərə münasibəti ön plana çıxarılır. Romançılıqda isə xalqın tarixi, sosial münasibətləri və milli ənənələr geniş şəkildə işıqlandırılır. Dram əsərlərində isə milli kimlik və mənəvi dəyərlərin qorunması məsələsi konflikt və süjet xəttinin mərkəzində dayanır. Bu, yazıcının əsərlərini həm ədəbi, həm də tərbiyəvi baxımdan zəngin və çoxqatlı edir.

A. Rəhimovun əsərlərində ana obrazı milli-mənəvi dəyərlərin daşıyıcısı kimi xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Analarda əks olunan mərhəmət, fədakarlıq, ailəyə sədaqət və nəsillərə qayğı göstərən davranışlar gənc nəsil üçün həm mənəvi, həm də sosial baxımdan nümunə təşkil edir. Ana surəti vasitəsilə yazıçı milli köklərə hörmətin, ailə birliyinin və vətənpərvərliyin vacibliyini vurğulayır. Bu obrazlar həm də gənclərdə empatiyanın, sosial məsuliyyətin və insanpərvərliyin inkişafına xidmət edir. Milli-mənəvi dəyərlərin ifadəsi yalnız ailə və doğma torpaqla məhdud-

laşmır. Onun qəhrəmanları arasında dostluq, vətənpərvərlik, əməksevərlik və haqq-ədalət kimi dəyərlər də mühüm rol oynayır. Bu dəyərlər vasitəsilə gənc oxuculara həm fərdi, həm də sosial məsuliyyət hissini aşılayır və onların dünyagörüşünü formalaşdırır.

A. Rəhimovun yaradıcılığı həm də Azərbaycan ədəbiyyatının milli-mənəvi dəyərlərinin qorunmasında və gələcək nəsillərə ötürülməsində xüsusi rol oynayır. Onun əsərlərindəki bədii təhlil və obrazlar vasitəsilə oxucu yalnız ədəbi zövq almir, eyni zamanda milli kimliyə bağlılıq və mənəvi dəyərlərin əhəmiyyətini dərk edir. Dil və üslub xüsusiyyətləri milli-mənəvi ideyaların daha təsirli və canlı şəkildə təqdim olunmasına xidmət edir. Bədii irsi gənc nəsillərin mənəvi inkişafında, onların şəxsi və sosial davranışlarının formalaşmasında mühüm rol oynayan ədəbi qaynaq kimi qiymətləndirilə bilər. Əsərləri vasitəsilə oxucular milli-mənəvi dəyərləri yalnız öyrənmir, həm də onları gündəlik həyatın bir hissəsi kimi yaşamağa və qorumağa təşviq olunurlar.

A. Rəhimov 50-dən çox iri həcmli bədii əsərin müəllifidir. O, ədəbiyyatın müxtəlif növ və janrlarında yazıb-yaratmaqdadır. Bu baxımdan onun epik və dramatik əsərləri qeyd oluna bilər. A. Rəhimov yaradıcılığının janr tipinə diqqət yetirsək, onları belə ümumiləşdirmək olar: hekayələr, povestlər (lirik-psixoloji, epik-analitik, didaktik, ictimai-siyasi), romanlar, komediyalar (ailə-məişət, ictimai), dramalar (ailə-məişət, ictimai), esselər, kinossenarilər, oçerklər, portretlər. [1, s. 4]

A. Rəhimov nəsrində ədəbiyyatın güclü bağlılığı ilə 60-cılar nəslinin yaradıcılığını yada salır. Lakin 90-cı illərdə bədii yaradıcılığa gələn yazıçının nəsrində 60-cıların yaradıcılığını təkrar etmir. İlk növbədə ona görə ki, A. Rəhimovun əsərlərində realizmin müxtəlif tarixi tiplərinin ənənələri özünə yer alır. Çoxsaylı hekayələrin, “Gəlinqayada qoşa məzar”, “Ulu kəndim”, “Fırıldaqcı Niftulla”, “Taleyin hökmü”, “Bank əməliyyatı” povestlərinin, “Yaddaşda yaşar xatirələr”, “Qoşa qanad”, “İkili dünyam”, “Ovlaq keçidi”, “Səfalət”, “Girdab”, “Cinayət və etiraf” romanlarının, “Canavar balası”, “Əsgər anası”, “Vəcdan məhkəməsi” və s. pyeslərin müəllifi olan A. Rəhimov öz dünyagörüşü və yazı manerası ilə XIX əsrdə və XX əsrin əvvəllərində yaşayıb yaradan realistlərin sənət yolunu davam etdirir [1, s.12].

Problemin aktuallığı. Müasir dövrdə cəmiyyətin sosial-mənəvi inkişafı, insanın mənəvi dünyasının zənginləşdirilməsi və əxlaqi dəyərlərin qorunub saxlanılması məsələsi mühüm aktuallıq kəsb edir. Qloballaşma proseslərinin təsiri altında gənc nəslin milli-mənəvi dəyərlərdən uzaqlaşması, informasiya axınının güclənməsi və yad mədəniyyətlərin təsirinə artması şəraitində tərbiyəvi istiqamətli bədii əsərlərin rolu daha da ön plana çıxır. Bu baxımdan Ağarəhim Rəhimovun bədii əsərlərindəki tərbiyəvi missiya gənclərin düzgün istiqamətdə formalaşmasına xidmət edir.

Problemin elmi yeniliyi. Bu mövzunun elmi yeniliyi ondan ibarətdir ki, müəllifin əsərləri ilk dəfə olaraq sistemli şəkildə mənəvi-əxlaqi və tərbiyəvi aspektdə təhlil olunur, onun bədii düşüncəsində şəxsiyyətin formalaşması, mənəvi kamillik, vəcdan, vətənpərvərlik, humanizm və ailə dəyərləri kimi anlayışların bədii ifadəsi müəyyənləşdirilir. Elmi yenilik həm də ondan ibarətdir ki, Ağarəhim Rəhimovun əsərlərindəki tərbiyəvi missiya ilk dəfə olaraq müasir dövrün mənəvi böhranları və gənc nəslin dəyərlər sistemi kontekstində təhlil edilmişdir.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Tədqiqatın praktik əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, Ağarəhim Rəhimovun bədii irsi əsasında ədəbiyyatın tərbiyəvi funksiyasını həyata keçir-

məyə yönəlmiş metodik materiallar hazırlanması mümkündür. Bu da müəllim, tərbiyəçi və elmi-pedaqoji kadrlar üçün yeni tətbiqi imkanlar açır və Azərbaycan ədəbiyyatının mənəvi tərbiyəvi potensialının praktik səviyyədə dəyərləndirilməsinə xidmət edir.

Ədəbiyyat

1. Ağarəhim Rəhimov. Əsərlər. Bakı: BQU nəşriyyatı, 2013, 500 s.
2. Əliyev İ. Azərbaycan ədəbiyyatında pedaqoji ideyalar. Bakı, 2015.
3. Qafar Cəbiyev. “İki sahil”. Bakı, 2018.
4. Heydərzadə Z. Azərbaycan yazıçılarının yaradıcılığında insan tərbiyəsi ideyası. – Bakı: Azərnəşr, 2017.
5. Məmmədli S. Ədəbiyyat və tərbiyə. Bakı, 2019.

R.Q. Rüstəmov

A.Rəhimovun həyat və yaradıcılığında milli-mənəvi dəyərlərin bədii ifadəsi Xülasə

Ağarəhim Rəhimov Azərbaycan ədəbiyyatında milli-mənəvi dəyərlərin qorunması və bədii şəkildə təqdim olunması baxımından mühüm yer tutan sənətkarlardandır. Onun həyat yolu və yaradıcılığı xalqın tarixi yaddaşı, adət-ənənələri, mənəvi irsi və milli kimliyi ilə sıx bağlıdır.

Yazıcının əsərlərində vətənə bağlılıq, ailə dəyərləri, insanpərvərlik, əməksevərlik və əxlaqi saflıq kimi keyfiyyətlər aparıcı mövqə tutur. O, obrazların daxili dünyasını açaraq milli-mənəvi dəyərləri yalnız ideya səviyyəsində deyil, həm də bədii-estetik vasitələrlə oxucuya çatdırır. Rəhimovun yaratdığı qəhrəmanlar əksər hallarda milli ruhu daşıyan, ənənələrə sadıq, mənəvi cəhətdən zəngin insanlardır.

Р.Г. Рустамова

Художественное выражение национально-нравственных ценностей в жизни и творчестве А.Рахимова Резюме

Агарахим Рахимов — один из художников, занимающих важное место в азербайджанской литературе в плане сохранения и художественного представления национальных и духовных ценностей. Его жизненный путь и творчество тесно связаны с исторической памятью, обычаями и традициями народа, его духовным наследием и национальной идентичностью.

В произведениях писателя ведущую роль играют такие качества, как верность родине, семейные ценности, гуманность, трудолюбие и нравственная чистота. Раскрывая внутренний мир персонажей, он передает читателю национальные и духовные ценности не только на уровне идей, но и посредством художественных и эстетических средств.

Герои, созданные Рахимовым, в большинстве случаев — это люди, несущие в себе национальный дух, верные традициям и духовно богатые.

R.G. Rustamova

A. Rahimov's artistic expression of national-moral values in his life and creativity

Summary

Agharahim Rahimov is one of the artists who occupies an important place in Azerbaijani literature in terms of preserving and artistically presenting national-moral values. His life path and creativity are closely connected with the historical memory, customs and traditions of the people, spiritual heritage and national identity.

In the writer's works, qualities such as loyalty to the homeland, family values, humanity, hard work and moral purity occupy a leading position. By opening the inner world of the characters, he conveys national-moral values to the reader not only at the level of ideas, but also through artistic and aesthetic means. The heroes created by Rahimov are, in most cases, people who carry the national spirit, are faithful to traditions, and are spiritually rich.

Redaksiyaya daxil olub: 29.04.2026